

УДК: 635.341:632

МОНІТОРИНГ ХВОРОБ КАПУСТИ ЧЕРВОНОГОЛОВОЇ

в умовах Лівобережного Лісостепу України

Викладено результати моніторингових досліджень агроценозу капусти червоноголової в умовах Лівобережного Лісостепу України. Встановлено видовий склад збудників хвороб капусти червоноголової в умовах Харківської області.

капуста червоноголова, збудники хвороб, грибні та бактеріальні хвороби, поширення хвороб

Капуста – одна з основних овочевих культур, що займає близько 16,2% всіх посівних площ овочевих культур України, а в структурі посівів овочевих рослин у відкритому ґрунті займає друге місце, поступаючись лише томатам. Річне її споживання в розрахунку на одну людину становить 30 кг [1].

Різновидом капусти білоголової є червоноголова з більш цінним хімічним складом. До того ж в капусті червоноголової містяться фітонциди, які мають антибактеріальні властивості [2]. Тому з кожним роком вона користується все більшим попитом у населення.

В останні роки намітилася чітка тенденція до зниження обсягів вирощування капусти. Одна із причин – ураження рослин грибними та бактеріальними хворобами, які не тільки різко знижують якість товарної продукції, а й значною мірою збільшують її втрати в період зимового зберігання та втрати садивного матеріалу [3, 4].

Мета досліджень полягала у визначенні найбільш шкідливих хвороб капусти червоноголової в умовах Лівобережного Лісостепу України, зокрема в Харківській області.

Методика досліджень. Дослідження виконані протягом 2009–2010 рр. на дослідних полях Інституту овочівництва і баштанництва НААН, розташованих у Харківському районі Харківської області, яка за агрокліматичним районуванням належить до Лівобережного Лісостепу України.

Фітосанітарний стан агроценозу

О.І. ОНИЩЕНКО,
кандидат
сільськогосподарських наук,
С.А. РУДОЙ,
аспірант
Інститут овочівництва
і баштанництва НААН

капусти першого року вирощування та насінневих рослин оцінювали в різних фазах їх розвитку. Досліджували поширеність і інтенсивність розвитку хвороб. Необхідні обліки здійснювали за загальноприйнятими методиками [5, 6].

Ідентифікацію збудників хвороб визначали мікроскопуванням за визначниками Н.М. Підоплічка [7] та П.Н. Головіна [8].

Результати досліджень. Встановлено, що посіви капусти червоноголової першого і другого років вирощування протягом вегетації та маточні рослини при зберіганні уражували: збудники плямистостей (альтернاریоз, або чорна плямистість) – *Alternaria brassicae* (Berk.) Sacc, *Alternaria brassicicola* (Schwein.) Wiltshire, *Alternaria raphani* J.W. Groves & Skolko, *Alternaria tenuissima* (Kunze) Wiltshire та *Stemphylium botryosum* Wallr.; збудники хвороб, що спричиняють загнивання рослин – *Sclerotinia sclerotiorum* (Lib.) dBy (біла гниль), *Botrytis cinerea* Fr. (сіра гниль), а також

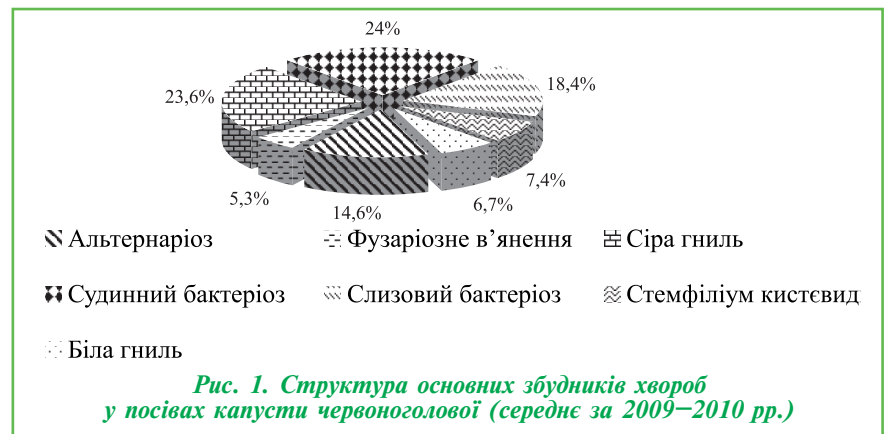
Судинний бактеріоз

Альтернاریоз насіння капусти

хвороби різної етіології – *Fusarium oxysporum f. sp. conglutinans* (Wollenweber) Snyder & Hansen (фузаріоз), (Dowson) та *Erwinia carotovora subsp. carotovora* (Jones) (судинний і слизовий бактеріоз).

Результати фітосанітарного моніторингу посівів капусти червоноголової свідчать, що в агроценозі капусти першого року вирощування найбільш поширеними виявилися альтернاریоз, фузаріозне в'янення та судинний бактеріоз (рис. 1). При цьому альтернاریоз і фузаріоз-

Фузаріозне в'янення

не в'янення мали помірний розвиток, ступінь ураження у межах 1,5–5,5% при поширеності до 20%.

Поширеність судинного бактеріозу наприкінці вегетації досягала 60%, а інтенсивність розвитку хвороби в роки досліджень – від 8,4 до 24% (рис. 2).

Аналіз фітосанітарного стану насінників капусти червоноголової виявив широке поширення альтернатозу та слизового бактеріозу на рослинах другого року вирощування.

На перших етапах органогенезу рослин відмічено випадання їх від слизового бактеріозу, що спричиняло зрідження посівів. Прояв хвороби спостерігали, починаючи від приживлення маточників до технічної стиглості. Поширювалася хво-

роба через сприятливі позитивні для збудника погодні умови та ушкодження рослин шкідниками (хрестоцвіті клопи, попелиці, хрестоцвіті блішки). Інтенсивність розвитку хвороби була у межах 30–34%, поширення хвороби – 60%.

В другій половині вегетації спостерігали ураження рослин альтернатозом. Поширеність хвороби досягала 65%, хоча інтенсивність її розвитку в роки досліджень не перевищувала 20%.

Впродовж зимового зберігання маточників відмічено ураження капусти червоноголової альтернатозом, сірою та білою гнилями, слизовим бактеріозом. Найбільш шкідливими для маточних рослин була сіра гниль та слизовий бактеріоз. Ступінь ураження хворобами становив 32 та 12% відповідно.

Зараження рослин збудниками хвороб, як виявилось, відбувалося ще в польових умовах, але їх розвиток мав латентний характер. Поширенню ж хвороб сприяв комплекс чинників, сприятливих для ураження та проникнення патогенів у рослину – оптимальні для збудників погодні умови, пошкодження рослин комахами, розтріскування головок через надмірну вологість, механічні пошкодження рослин під час їх збирання та транспортування.

ВИСНОВКИ

В агроценозі капусти червоноголової в умовах Лівобережного

Лісостепу України головне місце в патогенезі хвороб грибної етіології займають альтернатоз, фузаріозне в'янення та сіра гниль; серед хвороб бактеріальної етіології – судинний і слизовий бактеріоз.

ЛІТЕРАТУРА

1. Яровий Г.І. Агроценоз вирощування капусти білоголової (*Brassica oleracea* L. var. *capitata* L. F. *alba* D. C.) та засоби захисту рослин від судинного і слизового бактеріозу в умовах Лівобережного Лісостепу України / Г.І. Яровий // Вісник ХНАУ. Серія ентомологія та фітопатологія. – 2009. – №8. – С. 144–147.
2. Джохадзе Т.І. Капуста краснокочанная, савойская, брюссельская, брокколи / Т.І. Джохадзе, Л.А. Кравець. – Л.: Колос, 1983. – 70 с.
3. Марченко А.Б. Мониторинг болезней капусты ранней первого года выращивания и анализ их развития в 2007 году / А.Б. Марченко // Овощеводство, 2007. – № 6. – С. 35–37.
4. Пиковский М.И. Защита капусты от болезней / М.И. Пиковский, Н.Н. Кирик // Овощеводство. – 2010. – № 9. – С.19.
5. Методика дослідної справи в овочівництві і баштанництві / За ред. Г.Л. Бондаренка, К.І. Яковенка. – Харків: Основа, 2001. – 369 с.
6. Попов Ф.А. Экологически безопасная защита семенной капусты от болезней / Ф.А. Попов. – Минск, 1999. – 174 с.
7. Пидопличко Н.М. Грибы – паразиты культурных растений: в 3 т. / Н.М. Пидопличко. – К., 1977. – Т 2: Грибы несовершенные. – 298 с.
8. Головин П.Н. Фитопатология / П.Н. Головин и др. – Л.: Колос, 1971. – С. 175–183.

Онищенко О.И.,
Рудой С.А.

Мониторинг болезней капусты краснокочанной среднепоздней в условиях Левобережной Лесостепи Украины

Изложены результаты мониторинговых исследований агроценоза капусты краснокочанной в условиях Левобережной Лесостепи Украины. Установлен видовой состав возбудителей болезней капусты краснокочанной в условиях Харьковской области.

капуста краснокочанная, возбудители болезней, грибные и бактериальные болезни, распространение болезней

Onishchenko O.I.,
Rudoy S.A.

Monitoring of diseases of red cabbage in Left-Bank Forest-Steppe Zone of Ukraine

The results of monitoring studies of red cabbage agroценоз in Left-Bank Forest-Steppe Zone of Ukraine are stated. Species composition of red cabbage pathogens in Kharkiv region was set.

red cabbage, disease-causing agents, fungal and bacterial diseases, spread of disease

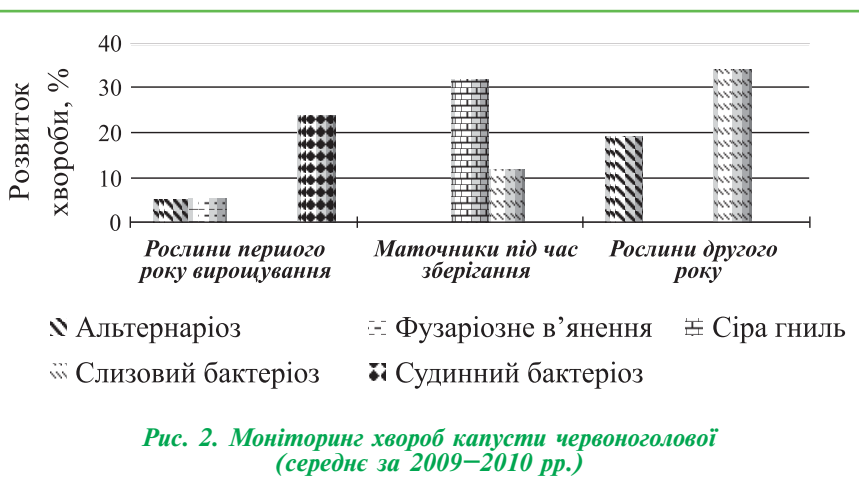

Рис. 2. Моніторинг хвороб капусти червоноголової (середнє за 2009–2010 рр.)